

A szabadság álma

Beszélgetés Lökös Balázssal, az '56-os forradalom résztvevőjével

Közel ötven év telt el azóta, hogy nemzetünk megkísérelte lerázni a kommunista diktatúra bilincseit, az 1956-os forradalom történelmi és politikai okoknál fogva még mindig érzékeny és sokat vitatott eseménye a magyar történelemnek. Ezért lehet fontos, hogy minél több, az eseményeket árnyaló nézőpont, forrás lásson napvilágot. Ilyenek lehetnek Lökös Balázs emlékei is.

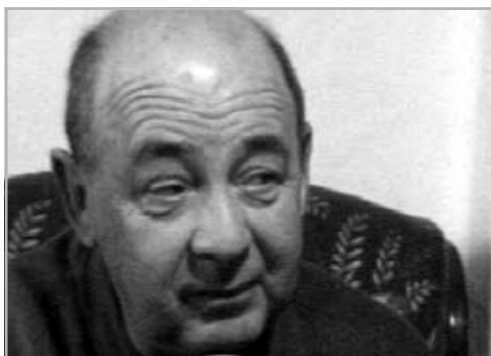
A beszélgetés alanya Lökös Balázs az 1956-os forradalomban tizenhat évesen vett részt, ezt követően Angliába emigrált és két éve települt haza Magyarországra. Emlékei értékét növeli, hogy azokat nem befolyásolják sem a kádári-évek „élményei”, sem a mai politikai csatározások. Rendkívül őszintén tárja fel a vele történt eseményeket és émoióit. (Az interjút MÉSZÁROS TAMÁS készítette 2003. október 23-án.)

Belvedere Meridionale: – *Kérem, először beszéljen a gyermekkoráról!*

Lökös Balázs: – Kispesten születtem 1940-ben. A Szabadság-hegyen laktunk, apám gépkocsivezetőként dolgozott, anyám pedig varrónő volt. Tehát munkáscsaládból származom.¹ Abban az időben – '56-ban – a Bánki Donát Gépipari Technikumba jártam, éppen a harmadik évemet kezdtem. Emellett az újpesti Dózsánál úsztam és éppen a forradalom kitörésének napján kaptam meg az engedélyt, hogy úszhatok. Nagy örömmel jöttem ki az uszodából, amikor a távolból robbanásokat hallottam. Nem tudtam, hogy mi volt az, hazamentem és a rádiót hallgatva megtudtam, hogy forradalom tört ki. Nem tudtam, hogy miért és azt sem, hogy kik által van ez, hiszen mindössze tizenhat éves voltam ekkor, egy gyerek szemével láttam a világot.

B. M.: – *Mit gondolt a fennálló kommunista rendszerről?*

L. B.: – Komolyabb véleményem nem volt, hiszen ebben az életkorban az ember inkább megpróbál tanulni, és jó eredményeket elérni, minthogy politizáljon. Amit láttam és hallottam az engem rossz érzéssel töltött

el. Volt jó néhány olyan ház a közelünkben, ahonnan az emberek eltűntek. Közelebről nem ismertem őket, de furcsának találtam az eltűnésüket, a házaik ajtaját pedig leragasztották.² A legtöbbször nem is kerültek elő többé ezek az emberek.

B. M.: – *Beszéltek erről a szüleivel?*

L. B.: – Ez nagyon érzékeny téma volt. Az emberek nem igazán akartak róla beszélni. Szerintem valami nem volt rendben, mint gyerek éreztem ezt. Ugyanakkor hallottam történeteket arról, hogy embereket elvittek, és az országból is kivitték őket a Szovjetunióba, táborokba. Ez csak beszéd volt és az

ember ugye nem mindig hisz annak, amit hall, hiszen bizonyíték nincs. Én nem láttam semmit sem, de elgondolkodtattak a hallottak. Ugyanakkor megélhetési gondok voltak, az életnívó nem volt jó. Egyre nehezebbnek láttam az életet, nemcsak a mienkét, hanem másokét is.³ A szüleim azonban nem akarták ezt éreztetni velem, de tudtam, hogy valami nincs rendben.

B. M: – *Érzett valamiféle előjeleket a forradalom kitörése előtt? Arra gondolok, hogy elégedetlenség vagy feszültség jellemezte-e a légkört?*

L. B: – A boldogtalanságot éreztem, azt, hogy egyszerűen nem boldogulnak az emberek. Hallottam, hogy sok ember tönkrement, megbetegedett attól a sok munkától, amit megköveteltek tőlük. A sok munka ellenére a lakosság mégis nyomorgott.

B. M: – *Minek a hatására és milyen módon vett részt a forradalomban?*

L. B: – Mint már mondtam, miután az uszodából hazértem, és a rádiót hallgattam, a hírek megdöbbenettek. Később, azt hiszem október 25-én hallottam, hogy az Országház előtt a békés tüntetőkre rálóttek. Ez nagyon megdöbbenett, nem tudtam felfogni, hogyan lőhettek bele a fegyvertelen tömegbe csak, azért mert ott vannak, és békésen követelnek valamit, vagy sokan lehet, hogy csak éppen arra jártak és meg akarták nézni, hogy mi történik ott.⁴ Azt hiszem ez volt az, ami a lökést adta, hogy elinduljak megnézni, hogy mi folyik ott, a kíváncsiságom hajtott. Miután meghallgattam a híreket, átszaladtam az egyik jó barátomhoz, megkérdeztem szeretne-e velem lejönni és megnézni a történeteket. Miután beleegyezett, elindultunk gyalog, mivel ekkor már a tömegközlekedés nem működött megfelelően. A Lánchídon keresztül akartunk átmenni a pesti oldalra, a híd közepéig el is jutottunk, amikor egy sor tank közeledett felénk a budai oldal felől, azt hiszem orosz tankok voltak. Amikor ezt észre vettük tüzelni kezdtek ránk a pesti oldalról, nem a tankokra lőttek, hanem miránk.

B. M: – *Önöknél volt fegyver?*

L. B: – Nem volt semmiféle fegyverünk, ekkor egy vasoszlop mellé leguggoltunk. A lövések elhallgattával a barátom felugrott és visszaszaladt – nem bírta tovább. Én rá néztem az egyik tankra, egy katona intett nekem a tankból, hogy menjek csak előre. Ekkor éreztem, hogy a veszély elmúlt, így hát elindultam a pesti oldal felé. További lövöldözés akkor nem volt. A hídról leérve az Országház elé mentem, ott is láttam tankokat, lövöldözés itt sem volt. Emberek járkáltak kíváncsiságból, mint jómagam is. Komoly megdöbbenés ért. Két képre emlékszem tisztán: az egyik egy középkorú férfi volt, aki egy fél kenyérral a kezében feküdt a földön – halott volt. Egy fiatal lányra emlékszem még: a sarkán lövés nyomát láttam, de máshol is eltalálták – ő is halott volt. Mindketten arccal lefelé feküdtek, nyilván amikor hallották a lövéseket el akartak menekülni és hátulról érték őket a golyók. Több halottat is láttam, körülbelül negyven-ötven embert láttam a földön.⁵ Nagyon megrázó volt ez számomra, egy tizenhat éves számára. Komolyan hatott rám, mert ezek az emberek ártatlanok voltak. Ekkor azon gondolkodtam, hogy mit tegyek: menjek haza vagy menjek tovább? Végül elindultam az iskolám, a Bánki Donát Gépipari Technikum felé. Az iskolához közeledve tankok hangját hallottam, és orosz katonákat láttam szaladgálni. Talán ekkor fegyverszünet lehetett, mert nem volt lövöldözés. Nagy tömeget láttam az iskola mellett, fegyvereket osztogattak. Én is odamentem, és mondtam, hogy szeretnék tenni valamit az ügy érdekében. Egy kis kaliberű fegyvert kaptam, már nem emlékszem a típusára. Kiképzést a fegyver használatára nem kaptam, csak azt mutatták meg, hogy kell beletenni a golyókat. Akiktől a fegyvert kaptam, azt mondták, hogy menjek a többiekkel. Akikkel együtt mentem, idősebbek voltak nálam, és volt közöttük olyan is, aki már volt katona, tehát tudták, hogy kell a fegyvert kezelni.⁶ Ut-

casarkokon megálltunk és tüzeltünk, tankok jöttek, bújtunk és szaladtunk. Az egész olyan volt, mint egy álom, de nem egy jó álom. Közben beesteledett, éhesek és fáradtak voltunk. Így fegyverrel a kezünkben ragadtunk a város közepén. Éjszakára valahova el kellett mennünk. Az egyik társam azt mondta, hogy tud egy helyet, ahol éjszakára megszállhatunk. Ez a Nyugati pályaudvar felé volt egy mellékutcában. Tehát arra felé tartottunk, és ahogy közeledtünk a társam által javasolt helyre egy mellékutcán keresztül, a másik oldalról, egy épület tetejéről golyószóróval ránk lőttek. Egy embert eltaláltak a lábán. Pontosán nem tudom, hogy mi lett azzal az emberrel, de mi hárman futni kezdtünk, és próbáltunk találni egy olyan helyet, ahol nem voltunk tűz alatt és nem voltunk veszélyben. Felmentünk egy ház lépcsőházának a legtejjére, és az éjszakát egy kis koszos szobában töltöttük. Ennivalónk nem volt, és aludni sem volt jóformán hely. Hajnalban kinéztünk az ablakon és láttuk, hogy a fiatalokat összeszedik civil ruhás rendőrök az út másik oldalán. Az egyik társam erre azt mondta, hogy itt baj lesz, komoly baj. Úgy látszott, hogy ő már ismerte ezt az eljárást. Tehát elkezdtek összeszedni a forradalmárokat – most már legalább tudom, hogy mi voltam – és a társaim szerint kivégzés várt rájuk. Ez engem nagyon megrémített, hiszen az ember nem akarja az életét veszíteni tizenhat évesen, csak azért, mert részt vett valamiben jóhiszeműen, amivel azt hitte, hogy elérhet valamit. Mi történt? Először a fegyvereket elrejtettük és elhatároztuk, hogy kettesével kimegyünk, mintha mi sem történt volna. Furcsa érzés volt kilépni a kapun, mintha szemek követtek volna, de senki sem szólított meg minket, és szépen nyugodtan elindultunk a Margit híd felé. Ismét láttunk holttesteket. Egyre egészen pontosan emlékszem, egy férfire, akinek szét volt löve a hasa, és ki volt fordulva a fél belső része és meg volt fagyva.⁷ Nem volt valami kellemes látvány.

B. M.: – *A csoportot, aminek ön tagja lett, hogyan szerveződött?*

L. B.: – Nem tudom, hogy kik szervezték. Mint már mondtam, én egyszerűen bebecsöppentem az események sodrásába. A társaimat nem ismertem korábban. Nagyon tetszettek a forradalmárok által kiadott pontok, amelyek a követeléseket tartalmazták. Egy dolgot tudtam biztosan: nem egészséges az oroszok jelenléte az ország fejlődésére és boldogságára nézve. Magyarország egy megszállt ország volt, ez sokszor előfordult már a történelem során, és véleményem szerint a boldogtalanság fő oka ez volt. Bízom benne, ha megszabadulunk az oroszoktól, akkor jobbra fordul minden, ezért is vettem részt az oroszok elleni cselekményekben.

B. M.: – *Mi történt a továbbiakban?*

L. B.: – Tehát a Margit híd felé haladtunk, és jó néhány halottat láttunk az utcákon. Az emberek egyszerűen mentek a dolgukra, nem foglalkoztak a halottakkal, valószínűleg nem mertek velük foglalatkoskodni. Végül átmentünk a budai oldalra. Járókelőktől hallottuk, hogy a Bajcsy Zsilinszky laktanyában működik egy forradalmi szervezet. A társammal elmentünk ebbe a laktanyába, ami tudomásom szerint rendőrlaktanya volt korábban.⁸ Itt felvettek minket, és a következő napokban fegyverhasználatra képeztek ki. Ezután órát kellett állnom a laktanya bejáratánál egy golyószóróval. Emlékszem, az egyik éjszaka nem voltam jól álcázva, és valaki meglátott egy közeli házból és egy kedves öreg néni hozott nekem forró teát. Abban a hidegben ez nagyon jól esett. Körülbelül két hétig ott voltunk. A civil ruhánkat kis zárható szekrényekben tartottuk, egyenruhát és fegyverviselési igazolványt is kaptunk.⁹ Az oroszok elkezdtek újból Budapestre bejönni a tankjaikkal.¹⁰ Parancsot kaptunk – egy nyolcfős csapat –, Budaörs felé küldtek ki minket egy kis úthoz, hogy állítsuk meg az azon a városba bejutni akaró orosz tankokat. Mi vártunk, egyszer csak hallottuk a tankok

morajlását, de azok más irányból mentek be, elkerültek minket. Szerintem nem éltük volna túl, hiszen csak golyószóróink voltak. A csoportunk vezetője telefonált a központba, azt mondták neki, hogy nincs értelme visszaszamenni, mert már a laktanya is jóformán körül van véve. Azt az utasítást kaptuk, hogy a támadást felejtjük el, és ha lehet, hagyjuk el a fővárost. A nyolc főből hárman visszamentek úgy egyenruhában, ahogy voltak. Én arra gondoltam, hogy engem láttak a laktanya előtt golyószóróval, az összes igazolványom, a civil ruhám a laktanyában volt. Azon gondolkodtam, hogy vissza tudok-e menni, megszerezni azokat. Veszélyben éreztem magamat, és veszélyben éreztem az életemet. Ekkor került szó arról, hogy nemhogy ne harcoljunk, hanem meneküljünk, próbáljuk meg elhagyni az országot. A hurok szoros volt körülöttünk és az sem segített, hogy katonaruhában voltunk. Elindultunk Dorog felé. A város közelében egy laktanyához értünk, már nagyon éhesek voltunk ezért bementünk a laktanyába a főkapun keresztül. Azt gondoltuk, hogy itt kaphatunk enni valamit. Egy nagydarab sajtot pillantottunk meg az ajtóval szemben. Azonban rögtön kiderült, hogy az épület teli van ÁVH-sokkal, bezártak minket kettesével kis zárkákba. Annyi szerencsénk volt, hogy korábban egy erdőben elrejtettük a fegyvereinket és a fegyverviselési igazolványainkat, amiket a Bajcsy Zsilinszky laktanyában kaptunk. Csupán egy golyó maradt véletlenül a zsebemben. A társam a zárkában azt mondta, ha golyó vagy egyéb dolog van nálam, akkor azt tüntessem el. Szerencsére volt egy muskátlis cserép az ablakban, abban rejtettem el. Néhány perccel később bejöttek az ÁVH-sok, és kivittek minket a folyósóra. Sorba állítottak, és felszólítottak, hogy ürítsük ki a zsebeinket. Mint ahogy mondtam korábban, katonai ruhában voltunk lehet, hogy behívott katonáknak néztek minket, akik letették a fegyverüket, és mennek valahova. Ettől függetlenül, hogy komolyan

vegyük őket, az egyik elővett egy géppisztolyt és a fejünk fölött egy sorozatot kiengedett a falra. A reakció az volt, hogy egy-két ember elkezdett sírni, más meg csak megdermedt. Én csak arra emlékszem, mintha egy filmet láttam volna, amin az életem visszafelé pörög. Érdekes volt, de nem nevetséges. Mindenestre lövéseket hallottunk a távolból ebben az időben, az ÁVH-sok egyik társa bejött, és gyors megbeszélést folytattak, mi meg persze gondolkodtunk, hogy mi lesz velünk. Később megtudtuk, hogy forradalmárok lövöldöztek, talán értesültek arról, hogy valakiket elfogtak az ÁVH-sok, és segíteni akartak nekünk.¹¹ A fogvatartóinkon látszott, hogy nagyon idegesek lettek. Mit csináltak velünk? Nem sokat, azt az utasítást adták, hogy forduljunk vissza azonnal, és térjünk vissza a barakkunkba, vagy ahová tartozunk. Nyilván meg akartak szabadulni tőlünk. Látszólag el is fogadtuk az utasításukat, elindultunk Budapest felé, legalábbis az erdőig, ahol már minket nem láttak és ott egy vargabetűvel nyugat felé vettük az irányt. Kemény gyaloglással és néha autóstoppal haladtunk Ausztria felé. Ahányan voltunk, mind tudtuk, hogy jövőnk ebben az országban nincs. A forradalmat akármilyen jóindulattal is akartuk vinni, sajnos nem sikerült és így akkor már a saját életünkről kellett gondoskodni.

B. M: – *Tehát sikerült megszabadulnunk és folytathatták útjukat Ausztria felé. Mennyi ideig tartott az út további része?*

L. B: – Két-három nap alatt értük el a határt. Egy furcsa dolog történt velünk: egy szántóföldön mentünk keresztül, és hirtelen emberek jöttek hozzánk, és nem magyarul beszéltek. Ekkor tudtuk meg, hogy Ausztriában vagyunk, és szabadok lettünk. Mi történt ezután? Az osztrák újságokban benne volt a fényképünk, amint éppen jövünk át a sorompón. Egy kis határátkelőnél mentünk át, amit mi nem is tudtunk, hogy ott van. Tehát teljesen véletlen keveredtünk ahhoz az átkelőhelyhez.

B. M: – *Ez után mi történt önökkel?*

L. B: – Elvittek minket Eisenstadtba (Kismarton), és ott felállítottak egy táborot. Onnan tovább vitték az embereket, én szerencsés voltam, engem harminc másik menekülttel együtt egy kis hotelbe vittek, sajnos a nevére már nem emlékszem. A kis csapat, aminek a tagja voltam, természetesen szétszolgált Eisenstadtban. Tehát ismét vadidegenek közé kerültem. Összeismerkedtem egy idősebb emberrel, aki néhány hét múlva javasolta, hogy menjünk fel Bécsbe, és próbáljunk meg kijutni Ausztriából. Ennek az embernek állítólag voltak rokonai Angliában, és oda akart menni. Végül elmentünk Bécsbe, én jómagam Amerikába akartam menni. Pontosán nem tudom megmondani miért, azt hiszem, egy fiatal gyereknek impozáns volt Amerika. Azt gondoltam, hogy az élettemmel ott tudnék kezdeni valamit, mert az még megvolt. Bécsben körülnéztünk, a két követség nem volt messze egymástól. Olyan dolgot láttam, mint korábban Budapesten – amikor az emberek sorban álltak kenyérért. Hosszú sor állt az amerikai követség előtt. Azt gondoltam, hogy én nem várok ennyit és hallgattam az idősebb emberre és elmentünk az angol követségre. Ott körülbelül harminc-negyven várakozó volt, és még aznap este elindultunk busszal Anglia felé.

B. M: – *Tehát ekkor ön már nem gondolt arra, hogy visszatér Magyarországra és egyetlen lehetőségének a nyugatra történő emigrálást látta?*

L. B: – Amit láttam és tapasztaltam az volt, hogy a helyzet egyre rosszabb. Aki pedig a forradalomban részt vett, annak a helyzete reménytelen. Később hallottam, hogy több fiataalt kivégeztek, sokan börtönbe kerültek.¹² A szabadulásuk után ők normális munkát sem végeztek. Természetesen egyre inkább beletörődtem abba –hangsúlyozom: beletörődtem –, hogy nem jöhetnek haza egyhamar.¹³

B. M: – *Angliában hogyan kezdte el az életét?*

L. B: – Tizenhat éves korban az ember Angliában még gyermek, legalábbis abban a korban még az volt. Angol családokhoz helyeztek el tizennyolc éves koromig. Sokat tanultam tőlük, mert az életforma más volt, ugyanakkor dolgozni is kellett. Mivel az angol nyelvet nem beszéltem, és szakmám sem volt, betanított munkásként dolgoztam három éven keresztül. Az első három évet Sheffield-ben töltöttem, utána átjöttem Leeds-be, ahol a hazatérésemig éltem. A vasesztérgályos szakmát sajátítottam el, ebben dolgoztam egy ideig. Anglia ekkoriban változás alatt állt, gazdasági okokból több gyár bezárt, és láttam, hogy ebben a szakmában nekem nincs jövőm. Ugyanakkor az elektronika és a számítástechnika érdekelt, egyre jobban elterjedt a számítógépek használata. A nagy számítógépekről beszéltem. Hétvégenként Manchesterben tanultam számítógépezést. Szerencsém volt, a képzés befejezése után el tudtam helyezkedni, és húsz évet töltöttem ebben a szakmában. Nagyon szerettem ezt a munkát. Intenzíven kellett dolgozni de, ugye amit szeret az ember az nem okoz nehézséget a számára, mellesleg elég jól is fizettek. A munkatársaim is értelmes emberek voltak. Ezek igazán boldog idők voltak.

B. M: – *Lehet azt mondani, hogy mivel ön bekerült a számítástechnika világába az angol munkásosztályból a középosztályba átkerült?*

L. B: – Igen, bár nem ment könnyen, de végül sikerült. Körülbelül két évig tartott, amíg átkerültem a középosztályba.

B. M: – *Az angolok hogyan viszonyultak önhöz?*

L. B: – Kezdetben, amikor megérkeztünk Angliába nagyon kedvesek voltak velünk. Ausztriában is örültek nekünk. December 16-án érkeztünk Angliába, akkoriban sajnáltak minket és segítőkészek voltak. Az eufória néhány hónapig tartott, utána természetesen dolgozni kellett. Az ember, amikor dolgozik, a helyzete egészen más. Van egy bizonyos kedvesség az emberekben, talán

sajnálta is minket, hogy ilyen helyzetben kellett elhagynunk a hazánkat. Más emberek úgy néztek ránk, hogy azért jöttünk az országukba, hogy elvegyük a munkájukat. Ez furcsa érzés volt, főleg nekem, mert én nem is terveztem, hogy valaha külföldön fogok letelepedni. Nem volt könnyű. Évekkel később már láttam, függetlenül attól, hogy az ember milyen munkát végez, hogy a munkás- vagy középosztályhoz tartozik, nem felejtetik el, hogy honnan jött.

B. M: – *Megpróbált beilleszkedni az angol társadalomba?*

L. B: – Természetesen megpróbáltam integrálódni, bekerülni a társadalomba, de nem voltam angol születésű és nem a gyarmatokról jöttem. Én Kelet-Európából érkeztem, és sajnos Angliában ez nem előnyös. Úgy érzem, hogy nem sikerült integrálódnom. Az angolok is tudják, hogy mi történik a világban. Leomlott a berlini fal, és tudták, hogy az ország, ahonnan jöttünk mint menekültek, szabad lett. Nagyon fontos: nem bevándorlók voltunk az angolok szemében, mint a gyarmatokról érkezők, hanem egyszerűen menekültek, és feltették a kérdést, hogy mit keresünk Angliában. Habár egy egész életet ledolgoztam annak az országnak, mégsem felejtették el, hogy menekültként érkeztem. Az angoloknál nem számít, hogy valaki színesbőrű vagy sem. A gyarmatokról érkezők jól beszélik a nyelvet, ismerik a szokásokat, tehát bele illelnek a társadalomba. Természetesen a közel négy évtized alatt, amit Angliában töltöttem megtanultam a nyelvet, megismertem a szokásokat, de ez sajnos nekik nem volt elég. A gyarmatokról érkezők saját gettóikban élnek, én kezdettől fogva integrálódni akartam, mindig angol negyedekben éltem.

B. M: – *Tehát úgy érzi, hogy nem sikerült teljesen beilleszkednie?*

L. B: – Az angol egy olyan nemzet, amelyik nem nagyon fogadja be a külföldit. Ez az utolsó véleményem.

B. M: – *Mikor vette fel a kapcsolatot először az itthon maradt családjával?*

L. B: – Tizenegy év után úgy éreztem, hogy ideje hazalátogatni. Angliában nem voltam boldog, nem találtam a helyem és egyedül voltam. Azt gondoltam, a magyar belviszonyok már lecsillapodtak és nem fognak esztelenül büntetni egyébként sem érzem magam annyira bűnösnek. Tehát hazajöttem meglátogatni az anyámat. A hátsó gondolatom az volt, hogyha jól mennek a dolgok, akkor megpróbálok itthon letelepedni. Azonban azt láttam, hogy itt sok sikerem nem lehet, és Anglia, mégis többet tud nyújtani nekem. Ekkor találkoztam a feleségemmel, ő is hasonló véleményen volt. Rövidesen ő ki is jött utánam, és házaspárként éltünk tovább. Ezt követően az életünk is jobb lett.

B. M: – *Tehát 1967-ben jött haza először, korábban tudott kapcsolatot tartani a családjával, lehetett levelezni?*

L. B: – Lehetett, de a leveleimet gyakran kibontották, cenzúrázták. Nekem különösen titkos mondanivalóm nem volt anyámnak, írtam a leveleket és a válaszokat is megkaptam. Anyám nagyon szerette volna, ha hazatelepülök. Ez a rendszerváltásig azonban szóba sem jöhetett nálam, úgy éreztem, nem tudtam volna boldogulni itthon.

B. M: – *Ön végül is hazatelepült, mi készítette erre, hiszen közel négy évtizedet lelt Angliában?*

L. B: – Hosszú idő volt, egy életet éltem le Angliában. Több oka volt annak, hogy hazatelepültünk. Ahol laktunk, a bűncselekmények egyre inkább elszaporodtak, az emberek egyre jobban éreztették velünk, hogy nem tartozunk közéjük. Habár mi semmit nem tettünk azért, hogy ne kedveljenek minket. Aki hozzám fordult, ahhoz próbáltam kedves lenni, aki segítséget kért, azon igyekeztem segíteni. A munkaadóm is egyre többet kívánt, a stressz nem segített a cukorbetegségemnek. Az élet egyre elviselhetlenebb volt számunkra. Így elhatároztuk,

hogy hazatelepülünk. Nyugdíjba mentem korábban, eladtuk a házunkat és itthon vetünk egy olcsóbbat. És hogy, miért éppen hazajöttünk? Erre van egy jó mondásuk az angoloknak: Ha nem tetszik, akkor menjél oda, ahonnan jöttél. Mi megtettük. Magyarországon születtünk, és Magyarországon szeretnénk meghalni is.

B. M: – *Közel fél évszázad elteltével hogyan tekint vissza az '56-os forradalomra?*

L. B: – '56-ban sok jó ember vért ontott ezért az országért, hogy a jövőt megalapozza a következő generációnak. Hősök, mártírok voltak ezek az emberek. Visszanézev megérte, mert az ország jövője jobb lesz. Az Európa Unió küszöbén állunk és megszabadultunk az orosz megszállástól, ami sajnos Magyarországot bilincsen tartotta.

B. M: – *Köszönöm a beszélgetést.*

L. B: – Én is köszönöm.

JEGYZETEK

¹ A szovjet tankokkal szembeszálló forradalmárok többsége fiatal munkás vagy ipari tanuló volt. Ez világlik ki az október 23-a és 1957 januárja közt elesett kétezer-ötszáz ellenálló társadalmi megoszlásából is: ezek 44%-a 25 éven aluli és 58%-uk a fizikai dolgozók közül került ki.

² 1953-ra az országban belül elérte a százat

az internálótáborok száma, és ezekben 44 ezer „osztályellenség” bányászt a szén vagy rezet, törte a követ vagy építkezéseken vett részt segéd-munkásként.

³ Az állami alkalmazásban lévő munkások és egyéb alkalmazottak reálbérei fokozatosan csökkentek 1948 után: ekkor az 1938-as szint 90%-át keresték meg, 1952-ben már csak a 66%-át. A fontosabb élelmiszerekből az egy főre jutó fogyasztás 5–17%-kal maradt el az 1930-as évek átlagaihoz képest.

⁴ Október 23-án éjjel Nagy Imre vezetésével a Központi vezetőség határozata alapján új kormány alakult. Október 24-én reggel kijárási tilalmat rendeltek el, ezt azonban szinte senki sem tartotta be. A Katonai Bizottság Münnich Ferenc vezetésével

főként az ÁVH-s egységekkel határozott ellencsapásra készült. Nagy Imre a vérontást elkerülendő feloldotta a kijárási tilalmat a nappali órákra.

⁵ A rádió arra szólította fel a fővárosiakat, hogy vegyék fel a munkát. E helyett október 25-én ismét a Parlament elé vonult több ezer rendszer ellen tüntető. A fegyvertelen tömegbe ekkor belelőttek a teret övező épületek tetejéről az ÁVH-s alakulatok. A sortűznek közel száz halálos áldozata és rengeteg sebesültje lett. Ettől a már lankadni látszó fegyveres harc újból erőre kapott, sokan fogtak fegyvert ez a szomorú esemény után.

⁶ A harcosok létszáma alig néhány ezer főt tehetett ki, viszont őket támogatta a lakosság többsége és segítette őket a helyismeret is.

⁷ Október 26-án történt Lökös Balázssal mindez, azon a napon, amikor a harcok és tüntetések több vidéki városra is áttértek, Mosonmagyaróvárott a határőrség tüzet nyitott a tüntetőkre, ami közel száz halálos áldozatot követelt.

⁸ Nagy Imrében tudatosult, hogy két lehetőség áll előtte: szovjet csapatokkal leveretheti a felkelést, vagy az események élére áll, átértékelve és elfogadva a felkelők követeléseit. Sokat tépelődhetett – nem is csoda, hogy október 27-én egy kisebb szívrohammal kellett megküzdenie – végül az utóbbi megoldás mellé tette le a garast. Még ezen a napon átalakította a kormányt, Lukács György és a Kiszgazdapárt egykori prominensei közül Kovács Béla és Tildy Zoltán került be a kabinetbe.

⁹ Október 28-án a KV újraértékelte a történeteket és „nemzeti demokratikus mozgalomnak” minősítette az addig hivatalosan „ellenforradalomnak” nevezett cselekménysorozatot. Nagy ezen a délutánon bejelentette a rádióban, hogy a szovjetek elhagyják Budapestet, idővel pedig az országot is. A harcosok számára teljes amnesztiát ígért, kijelentette az ÁVH-t feloszlatták, március 15-e újból nemzeti ünnep lesz és visszaállítják a Kossuth címet. Továbbá ígéretet tett az erőszakos tévesztés leállítására is.

Október 30-án a felkelők csoportjaira épülve megalakult a Nemzetőrség, melynek parancsnoka Király Béla lett. A szovjet csapatok megkezdték a kivonulást Budapestről és ezen a napon az MDP feloszlott és Magyar Szocialista Munkáspárt néven újjá alakult. Nagy Imre bejelenti az egypártrendszer megszűnését.

Október 31-én a kiszabadított Mindszenty József hercegprímás megjelent a fővárosban. Október utolsó napjaiban, úgy tűnt Moszkva elfogad-

ja Magyarországon a változást. Azonban a 29.-én kirobbant szuezi válságban az Egyiptom mellől visszalépő Szovjetuniót a Nyugat szabadkézzel jutalmazta meg Magyarországon. Nagy Imre segélykéréseire az ENSZ sem válaszolt.

¹⁰ November 4-én a szovjet csapatok megkezdtek a *Forgószél* hadműveletet, azaz a Budapest elleni támadásukat, a magyar honvédség nem fejtett ki ellenállást, a honvédelmi minisztert, Maléter Pált már korábban törbe csalták és letartóztatták a szovjetek. Király Béla a Nemzetőrség főparancsnoka az ellenállást reménytelennek látva visszavonult a budai hegyekbe, majd Ausztria felé vonult vissza a törzsével együtt. Nagy Imre rövid rádiónyilatkozata a valós helyzetnek ellent mondott, ez így hangzott: „Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa elnöke! Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van! Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!” reggel 8 órára elérték a szovjet tankok a parlamentet, 7 perccel később hangzott el utoljára Nagy Imre rádiónyilatkozata. Ezen a napon alakul meg Kádár János vezetésével Szolnokon a „Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány”, Nagy Imre pedig a jugoszláv követségre menekül.

¹¹ A felkelők jelentős része nem tette le a fegyvert, hanem tovább harcolt. A Kilián laktanya november 5-én, a Citadella 7-én esett el. Súlyos harcok folytak Dunapentele, Dorog, Tatabánya

és Pécs környékén is. A harcok november 11-én értek véget.

¹² A szovjetek november második dekádjának végére 7250 főt vettek őrizetbe, ebből 860 személyt szállítottak a Szovjetunióba. 1956 novemberétől 1959 végéig több mint 35 ezer ember ellen folyt eljárás „ellenforradalmi” tevékenysége miatt. A népbíróságok 22 ezer főt ítéltek börtönbüntetésre és 229-et halálra. A kivégzettek száma elérte a 350-et. Ezen felül 13 ezer embert internáltak jogerős bírósági ítélet nélkül.

¹³ A megtorlások elől 211 ezren menekültek külföldre, ebből 170 ezren nem is tértek haza. Ezek kisebb része volt fegyveres harcos, nagyobb része a szabadság és a jobb élet után vágyó fiatal diák vagy munkás. A fiatal értelmiség jelentős része is ekkor hagyta el Magyarországot köztük Faludy György író is, aki korábban Recsket is megjárta. A melbourne-i olimpiáról is sokan nem jöttek haza, például a legendás aranycsapat gólvágója, Puskás Ferenc.

JÁN MÁTHÉ ZOLTÁN MÁTHÉ ZOLTÁN
NTELEK ISTVÁNTELEK IS

Két gimnáziumi magyartanár arra vállalkozott, hogy az idén bevezetendő kétszintű érettségi vizsga magyar emelt szintű írásbeli változatához egy kalauzt készítsék. Az érettségi vizsga dzsungelében való eligazodás tanárnak, diáknak egyaránt embert próbáló feladat. A hiánypótló kötet ehhez nyújt segítséget. A kiadványban a vizsga minden részéhez (nyelvi-műveltségi feladatok, műértelmezés, érvelő szöveg fogalmazása) 20-20 feladatsort találunk, természetesen megoldókulccsal.

Zékány-Máthé Kiadó. 2800 Tatabánya, Vadász utca

